

Września i powiat w czasach Polski Ludowej

Życie kulturalne i rozrywki, cz. 1

fot. ze zbiorów Muzeum Regionalnego we Wrześni

Wyścig Pokoju we Wrześni w roku 1966, wiadukt kolejowy na ulicy Paderewskiego (wtedy gen. Karola Świerczewskiego)

W pierwszych latach Polski Ludowej życie kulturalne budziło się z trudem. Brakowało przede wszystkim ludzi gotowych do działań na tym polu. Za to miejsc na prezentacje kulturalne było aż sześć, z czego cztery prywatne (jeszcze od czasów II RP) i dwa będące własnością Skarbu Państwa. Widowisk artystycznych w latach 40. i 50. nie było zbyt wiele, a prywatny charakter własności obiektów ówczesnym władzom nie przeszkadzał. W okresie tym wszelkie widowiska artystyczne, amatorskie i zawodowe oraz akademie i imprezy o charakterze politycznym, a nawet zawody sportowe w boksie, odbywały się w salach wymienionych już właścicieli prywatnych, w szczególności w Hotelu Pod Białym Orłem, będącym własnością Romana Tuczyńskiego (Rynek – plac 1 Maja 1, 200 miejsc) i w Odeonie, własności Stefania Golczowej (Warszawska – Lenina 27, 300 miejsc).

Największą salą we Wrześni dysponował Hotel Polski, własność Teofila Świdorskiego; miała 400 miejsc, ale funkcjonowało tam stałe kino (Wolność, Sfinks, Pionier) i tylko czasem była udostępniana innym celom. Czwarta była sala Kazimierza Jedwabskiego przy ulicy Mickiewicza 7, obliczano ją na 70 miejsc i dlatego służyła właściwie tylko różnego rodzaju zebraniom. Własnością Skarbu Państwa była sala Domu Żołnierza przy ulicy Kościuszki 21 (dziś w tym miejscu znajduje się WOK), druga co do wielkości – na 350 miejsc i aula Państwowego Gimnazjum i Liceum przy ulicy Witkowskiej – 150 miejsc.

W latach 40. i 50. najczęściej przyjeżdżały do Wrześni różne teatry ob-

jazdowe, stałe zespoły teatralne z Gniezna i Kalisza, rzadziej także z innych miast. W samym mieście istniały amatorskie zespoły teatralne, taneczne i muzyczne przy różnych zakładach pracy. Pracowały one w trudnych warunkach, bo brakowało odpowiednich lokali na ich działalność artystyczną, ale w 1947 roku istniało jednak w mieście dziesięć świetlic zakładowych. Do czasu pobudowania przez Tonsil własnego obiektu socjalnego, jego świetlicą zakładową była sala Hotelu Pod Białym Orłem, którą potem przejęła PSS (WSS).

W powojennych warunkach z olbrzymim trudem usiłowały reaktywować swą działalność kulturalne stowarzyszenia z czasów II RP. Władze patrzyły jednak na nie podejrzliwie i skłonne były popierać raczej stowarzyszenia nowe, bez tradycji. Fortepiany i pianina, których właścicieli w 1945 roku nie udało się ustalić, przydzielane były poszczególnym zakładom i instytucjom przez starostę powiatowego, a wywiezienie takiego instrumentu z powodu przeprowadzki do innej miejscowości – nawet przez jego właściciela – też wymagało zgody odpowiedniego urzędu. Od lat 40. działało w mieście kilku prywatnych nauczycieli muzyki. Zakład Muzyczny przy ulicy Żwirki i Wigury 6 prowadziła Malwina Reyss, ciotka gen. Romana Abrahama, prowadząca taki zakład w latach 1912-1939 we Lwowie.

Od 1945 roku działało we Wrześni w sali przedwojennego Hotelu Polskiego wspomniane już stałe kino. Urządzili je tam hitlerowscy okupanci, którzy zresztą w 1945 roku pozostawili w obiekcie 225 różnych niemieckich filmów wąskota-

śmowych. Wrzesińskie kino otrzymało po wojnie nazwę Wolność, którą w 1946 roku zmieniono na Sfinks. Na początku lat 50. planowano kolejną zmianę nazwy i ogłoszenie w tym celu plebiscytu wśród wrzesińskich kinomanów, ale wątpliwe jest, aby nową nazwę Pionier wymyślili widzowie, chyba że wybór był ograniczony (dostępne źródła nie wyjaśniają tej sprawy). Wrzesińskie kino klasyfikowane było wówczas jako I kategorii (dwa pozostałe stałe kina w powiecie uzyskały – w Miłosławiu II kategorię, w Pyzdrach III kategorię). Trudno dociec, jakie filmy i z jaką częstotliwością wyświetlano w jedynym wówczas wrzesińskim kinie w pierwszych latach Polski Ludowej. W 1958 roku w kinie Pionier film zmieniano dwa razy w tygodniu, miesięcznie wyświetlano dziesięć filmów na 65 do 75 seansach dla 15 tysięcy widzów (w miesiącach jesienno-zimowych, bo wiosną frekwencja była nieco mniejsza). W 1963 roku kino uzyskało panoramiczny ekran, na którym można było wyświetlić m.in. panoramiczny, pierwszy po wojnie kolorowy film polski *Krzyżacy*. Kiedy 19 grudnia 1964 roku ZWG Tonsil oddały do użytku swój dom socjalny, rozpoczęło we Wrześni pracę kino Tonsil i wówczas oba kina wrzesińskie dysponowały łącznie 338 miejscami. W latach 60. szerzą falą weszły do polskich kin filmy z Zachodu, w tym m.in. amerykańskie westerny i dlatego oba kina wrzesińskie w tej, a także następnej dekadzie lat 70. przeżywały apogeum swojej popularności.

W 1962 roku (uroczyste otwarcie 2 września) wreszcie pojawił się we Wrześni Powiatowy Dom Kultury

w obiekcie przy ulicy Kościuszki 21, w okresie II RP i w pierwszych latach po wojnie będący Domem Żołnierza. Miasto walczyło o własny dom kultury od 1945 roku, kiedy planowano przejęcie na ten cel tzw. proboszczówki ewangelickiej przy ulicy 3 Maja. Plany te nie zostały wówczas zrealizowane i imprezy artystyczne pod patronatem miasta realizowane były w różnych obiektach. W PDK odbywać się miały imprezy słowno-filmowe, audycje słowno-muzyczne, wieczory rozrywkowe, spotkania kulturalne, imprezy teatralne i estradowe. Ośrodek posiadał salę widowiskową na czterysta miejsc, klub młodzieżowy, pracownię fotograficzną, kabinę projekcyjną i biuro. Początkowo mieściła się w nim także komenda Wrzesińskiego Hufca ZHP. Pierwszym kierownikiem PDK był

scy Janusz Hojan i Benon Hardy, piosenkarki i piosenkarze, m.in. Irena Santor, Jerzy Połomski, Urszula Sipińska, Zdzisława Sośnicka, Mieczysław Wojnicki, Jerzy Michotek, Mieczysław Fogg, Tadeusz Chyła, Zofia i Zbigniew Framerowie, Filipinki, Tercet Egzotyczny, Andrzej Dąbrowski, a także aktorzy: Jerzy Ofierski, Stefan Wiechecki, Hanka Bielicka, Jarema Stępowski, Tadeusz Ross. Odwiedzały Wrześnię muzyczne zespoły zagraniczne, m.in. Teatr Semafor z Pragi z Karem Gottem (22 czerwca 1963 roku). Koncertowały też najlepsze ówczesne zespoły młodzieżowe (w nawiasach daty występów, które udało się ustalić): Czerwono-Czarni "z Karin Stanek i Katarzyną Sobczyk (3 lutego 1966), Niebiesko-Czarni z Wojciechem Kordą i Adą Rusowicz (24 stycznia 1969), Czesław Niemen

fot. Władysław Rut

PDK 1965 – Powiatowy Dom Kultury ok. 1965 roku (dziś WOK)

Dionizy Zdziabek (1962-1972), potem p.o. kierownika Wanda Karpińska (1973-1974), kolejnym kierownikiem (dyrektorem) był Stanisław Zdunowski (1974-1991). Wraz z likwidacją powiatu w roku 1975 ośrodek zmienił nazwę na Wrzesiński Ośrodek Kultury. 22 lipca 1974 roku ośrodek powiększył swój stan posiadania o oddany właśnie do użytku w Parku Dzieci Wrzesińskich Amfiteatr XXX-lecia PRL na 2100 miejsc.

Powstanie PDK zaowocowało dużym nasileniem imprez kulturalnych w mieście w latach 60. i 70. Wielokrotnie występowały na jego scenie zespoły Teatru im. A. Fredry w Gnieźnie, Teatru im. W. Bogusławskiego w Kaliszu, Wielkopolska Symfoniczna Orkiestra Objazdowa, operetki poznańska i bydgoska, Teatr Lalki i Aktora Marcinek z Poznania. W różnych programach artystycznych występowali muzycy poznań-

i Akwarele, Piotr Szczepanik, Grupa „ABC” z Haliną Frąckowiak (22 maja 1969), Czerwone Gitary z Sewerynem Krajewskim i Krzysztofem Klenczonem (15 września 1969), Breakout z Mirą Kubasińską (25 października 1969), Marek Grechuta i Anawa (6 marca 1971), Waganci z Anną Jantar i Jarosławem Kukulskim (listopad 1969 i 19 czerwca 1971). W poolimpijskim 1965 roku gościł w PDK znany dziennikarz radiowy Bohdan Tomaszewski z programem *Przeżyjmy to jeszcze raz*.

Marian Torzewski

